

ciuitates expiri vt patet in legenda beati Ambrosij. De quodam diuitē & uoluptuoso qui post recessum ambrosij cum omni domo sua precipitatus fuit in infernum. Vnde non est cautum magnis diuicijs mori. Et viri quāto pfectiores esse cupiunt tanto se elongare a diuicijs student vtz in primitiua ecclesia & hodie in bene reformatis religiosis. 2c.

Sequitur de negotatoribus & mercatoribus.

Dist materiā de diuitibus oportune se offert materiā de hijs qui vt frequēter insistant diuicijs cumulandis vt sunt negotatores mercatores institores penestici & ceteri tales opā dantes emptiombus & venditiombus rez quoz quanta sit diligencia & fraudes arcuuentiōes dolositates infimite cotidie cogimur audire & uidere & cotidie noue astucie inueniunt ppter insatiabilem pecuniaz qui scdm pbin crescit in infinitū. De fraude igitur quid sit prius paz speculandū & illa tria scz astucia dolus & fraus sepe perire solent & p vno accipiunt. Sz ppre scdm sanctū Thomā astucia dicitur quādo aliquis ad finē aliquē consequendū vel bonū vel malū vtē non veris vijs sed simulatis & appetibus & non existētibz. Vnd dicit apłus. ij. cor. iij. Abdicamus occulta dedecoris non ambulantes i astucia neqz adulterantes verbū dei. & talis est peccatū & ptnet ad prudentiam carnis. Dolus etiā ptnet ad astucia sed differēter quia astucia ad excogitandū simlitas vias ad aliquem finē. Dolus vero ad exequendū istas vias. Et ideo dolus est quedā executio astucie. & ista aliqui contingunt in verbis aliqui in factis ad decipiendū pīmū. Fraus vero ptnz ad executionē astucie scdm qz deceptio sit pfecta. Vnde Job. xij. nūqz decipiet homo vestris fraudulencijs. & talia sunt contra veritatez aut uite aut doctrine aut iusticie. Deo cōputat in cer grauiā pctā. enumerant quedā negocia p. c. j. Ne clerici vel mo. nego. secula. 2c. Que clericis & monachis oīno sunt prohibita & illiata. Primo quicquid plus iusto. homo appetit turpe lucz est. munera iniusta accipe vel etiā dare pro aliquo seculari questu precio aliquē conducere stentiones lites vlrixas amare. i placitis secularibus disputare. excepta defensiōe orphanoz aut iuduaz gductozes aut pcuratores esse secularium rerum turpibus verbis vel factis eē ioculatorē vel iocū secularē diligere. alias amare. Onatū inconuenientē p posse suo querere i delicijs viuē velle gulam & ebrietatē sequi pondera iniusta vel mensuras habere negociū iniustū exercere canes vel aues sequi ad venādum quibuslibet causis supfluis interesse talia & similia mīstris altaris dñi & monachis oīno interdiciunt. Ex concilio magūtano. & hoc est qz Paulus dicit. Nemo

militas deo implicat se negocijs secularibus. ij. t. hy. ij. Innumerabilia
 peccata sequi solent negotiatores et mercatores. Unde dicit ecclesiastici
 .xxvi. Difficile exiit negocians a negligencia et non iustificatur caupo
 a peccatis labiorum. Et licet negotiatio in se aliquando licita esse potest propter
 subuentionem necessarios in diuersis terris cum vna deficit in hijs in
 quibus alia abundat. Sed abusus et fraudes impleuerunt tales merca-
 tores ut hodie multi peiores sunt quam raptores et usurarii. Deo im-
 malum est in eis vendere carius et uilius emere quam res iusto precio valet.
In hoc faciunt contra legem nature. Quod tibi non vis fieri. etc. Et contra
 caritatem proximi. Et hoc vere est in omnibus mercatoribus qui emunt ut
 econuerso vendant. Secus de hijs qui pro suo esu emunt. **I**deo Aug.
 li. de trinitate recitat de quodam mpmo qui suocata multitudinem hominum
 pollicitus est eis dicere quicquid haberent in cordibus suis. Dices vilius
 emere et carius vendere. Iustum vero precium est quoniam merx et res ven-
 denda equatur pro ut veniunt in usum hominum secundum omnium estimationem secundum
 locorum et personarum estimationem. ita ut non reparetur notabilis inequalitas
 inter illa. Et aliquis qui non indigeret re illa vel pecunia indifferenter
 se haberet ad acceptandum alterum illo modo sine fraude et dolo fiant
 potest tamen res aliquando vendi carius quam est empti. Primo modo si pretium
 rei mutatum est in vno tempore magis quam in alio. Secundo modo quoniam ex-
 meliorant. Tercio modo si sumptus fecit pro se aut familiam suam in eodem
 loco aut transferendo de loco ad locum sub periculo. Quarto modo si alius
 fecit sibi rem venalem quam tunc non intendebat vendere sed ad tempus
 conseruare ut carius tunc venderet. et sic pro interesse suo potest carius
 vendere quam tunc etiam in eodem loco emi solet. Non tamen potest quis
 vendere rem carius quam valet. ex illa causa potest emptor multum lucrari si
 venditor in nullo leditur. si alias esset venditurus rem illam. **N**am quod ille lu-
 cratur hoc est ex industria lucrantis non ex industria vendentis. Unde
 quod suum non est nemo vendere potest. Senia est sancte iho. scda scde
 .q. lx. xvij. arti. i. Secundum malum in mercatoribus est frequentatio menda-
 ciorum. Unde dicit sapiens. potior est fur quam assiduitas viri mendacis.
 quam frequenter fiant mendacia in talibus testes sunt consociende emencium
 et vendendum. assertue dicit vendens tanta pecunia mihi a pretereuntibus
 est oblata si accipe voluisssem ego met carius emi quam tu ius emere. Et
 forte utrumque mentitur. Tercium malum est purrare contra illud non assu-
 mens nomen dei inuani. Et non solum nomen dei inuani assumit sine pur-
 rio sed et deum in testem inuocat ad suum mendacium. Et iuxta aliquis
 contractus notabilis fieri potest sine mendacio et iuramento. Quartum
 reprehensibile est pro iniustitia; et hec equipatur vero furto scilicet diuersa et
 iniusta pondera et mensuras habere tam in rebus ponderabilibus quam mensur-

tabilibus ut in pipe vno scz vendē ad. minora et emere ad maiora aut
qn̄ non plenas mensuras et pondera tribuit ut caupones in vim mēsur
ris et ceruissiam cum spuma aut ī mensuratione pām trahere cū vlns
et pducere pannū aut qui res ponderabiles madefaciūt cū aqua aut in
lois humidis locant ut lanaz et crocū in cellarijs aut miscent bona cū
malis sponte ut ī pipe et imabere ut oculi ementis obfuscati clare va
lorem rex conspiciere non valeant aut in primo tactu panni bonā spēm
panni tribuūt. in medio vero uiliozem aut etiam ut ī conmis aut sacis
aliqua vendentes sub et supra melioza locant. **I**n medio aut uilioza ut
in allecibus et piscibz fieri solet. Et tamen de p̄cio ppter hoc nihil sub
trahunt. **N**icet enim rei uicium vendende de necessitate non est dicen
dum emptori tamē de p̄cio defalcandū est ut fiat eq̄litas ut dicit sand⁹
thomas. Item grauer peccant qui equos aut asinos iueteratos aut
alia huiusmodi sophisticant p̄ in piguationem aut ornatū aliquē in fre
nis aut alias apponūt aut claudicantes p̄ nō claudicantibz uendunt ut
dicit puer. xj. **S**tatera dolosa abhominabilis ē apud deū et pondus
equū uoluntas eius et **Leuit.** xix. **E**go domus deus uester. **N**olite
iniquū aliqd̄ facē in iudicio iusticia et p̄dere et statera et mēsurā iusta
et equa sint pondera. **I**ustus modus equusqz sextarius et **Deut.** xxv.
Non habebis in sacculo diuersa pondera maius et min⁹ nō erit ī domo
tua maior et minor modius pondus habebis iustum et modus equalis
erit et verus inter uos ut multo uiuas tempe sup̄ terram. Et hī om̄s
quicquid contra iusticiam taliter adquisierint tenētur ad restitutionē
nec poterunt absolui in foro consciencie nisi p̄mittant iustam restitutio
nem. **Q**uintū malum ē qd̄ ppter termini proagationē carius uendunt
quā ptunc euzit iustū p̄cium qd̄ ē vna inter spēs usure uere licet pal
leatur diuersis coloribus. De hīs tamē spēsibus in alio tractatulo de re
stitutionibus recolo me laus scripsisse hoc verum nisi quis pro ī def
minato p̄cio uenderet ad futurū tempus solutionis dūmō ratione dubij
excusaretur. **N**ec constare posset an plus uel minus tempe solutionis
esset ualiturū put disponūt plura capitula de usuris scz squestus in ci
uitate et nauigant. neqz hī se excusare ualent sicut p̄uiter sunt p̄sueti.
Ego sic rem iustificatam emi putans eam esse meliozem nec dammificari
debeo. igit̄ etiam alteri sic uendere uolo. **N**ec excusatio miq̄uissima est
Non enim ideo debeo p̄ximū meū innocentem dammificare. licz ego ab
alio iniquo sum dāmicatus. sicut non debeo alteri furari si alter me spo
liauit. sed debeo damnū meum retorquere in delinquentē et negligēcie
mee imputandum est qd̄ in prouisus feci et intentare causam cōtra deas
pientem ut restituat de p̄cio iniuste pcepto. Item aliud malū est cum
vendens aliqz rem ostendit emētū meliozē et tempe solutionis periozem

reddat sicut scriptores faciunt bonam scripturam ostēdentes & peiorē
 scribentes. Sicut p̄m̄c̄erne tabernarij de vino optimo in principio pos-
 nūt. deinde qđ dēterius est & tamen sub eodem precio homines fallētes.
Item soliti sunt ementes vitupare rem venalem & eam ulipendere ut
 vendens diminuat de precio. & hoc faciunt contra ppriam conscienciam
 scientes esse bonam. Unde sapiens malū ē malū ē dicit oīs emēs & cuz
 emerit postea glatur. **I**tem contractus sepe fieri solent p̄ sophisticata
 verba aut signa varijs modis. Et res etiam sophisticatas vendūt ali-
 ter exterius qđ interius apparentes. 2c. **I**tem p̄cipuū malū est qđ mer-
 catōres raro festa celebrant tam initinere qđ ex nudimis suas mercans
 cyas exercentes. Etiam si non exponūt eas venales. nihilomī⁹ emūt
 & vendunt. Ex quibus mentes eorū occupant que diebus festiuis des-
 berent intente esse diuini obsequijs. Et ecclesiāz uisitacionib⁹ & audi-
 tione verbi dei. Et dicit Hemricus de Gandaui. Cū pauci sint merc-
 catōres qui cum tanto studio equitatis seruande vendant & emant sū-
 me piculosa est emptiōis & venditiōis negociatio. Et inter alia pes-
 ticulosa que solent quīq; allegari. **N**egociatio ē vna q̄ uix absq; graui
 culpa exerceri scz cura rei familiaris milicia mercatio procuratio admi-
 nistratio. Et Iseo papa dicit difficile ē inter vendentis & ementis qđ cō-
 mercium non interuenire peccatum. oīq; addit aduocationem. Sed &
 septimū nō omittas scz epī officium si pfundorie agat. Ideo dicit Ioh.
Cris. sup̄ illo Math. xxi. Eiciebat ementes & vendentes de templo si-
 gnificans inquit qđ homo mercator nūquā potest deo placere. Et ideo
 nullus xp̄ian⁹ debet esse mercator aut si voluerit esse mercator p̄diciat
 de ecclesia. Sed hoc scđm̄ sanctū thomā intelligit. Si finem vltimū con-
 stituat in amore pecunie qđ vt p̄mū solet esse in mercatorib⁹ vel fm̄
Hemricum de gaudauo ratione imie cupiditatis multiplicande pecus-
 niam. Si vero lucrum ordinet ad necessarios vsus seruato medio eq̄-
 litatis inter rem emptam & precium sine fraude potest esse sine peccato
 Unde scđm̄ Cris. Qui compat rem vt illam omnino imutatam carius
 vendat qđ emat. Ille exciendus ē de ecclesia. Illa autem mutatio potest
 fieri ratione substance sue. ratione loci. ratione tempis. & rōe ementis
 quocūq; horū modorū fit potest aliter vendi quā ē emptā sine peccato.
 vt si res est meliorata. si trāslata est de loco ad locum. si sumptus fecit
 aut labores. si tempus mutatū est. 2c. Ex hoc p̄cium variari p̄t etiam
 breui tempe. sicut Cris. ponit. exemplū de fabro ferrū emente & ex eo
 facit babatum aut securim & illa carius vedit qđ emit ferrum. Sic fili
 modo re aliquo modo mutata p̄ dictas conditiones carius vendi potest
 etiam si estimationē humana precii rei mutatū est re nō mutata vt si i-
 dustriosus emit aliquē equū cari⁹ aut vedit qđ primo emit & alter mī⁹

pitus in equis etiā habet equos venales. Ille scōs pro eodem p̄do p̄t
vendere equos suos sicut ille exptus quia vere estimare potest equos
iam factos esse p̄ciosos. et ante omnia put mouet paulus dicens neq̄
arcūuemiat in negotio quis fratrem suū qm̄ vindex est de hīs domin⁹
sed solum habeat respectus ad mutationē factā. etiā si emptor aut vēdi
tor ignorat. ideo multū esse piculosam negotiationē om̄s sapientes cla
mant. licet regule possent dari de quibus posset stare negociacio sine
peccato sed eas seruare pauci valēt. Ideo magis dissuadenda esset hīs
qui ea carere possēt q̄ suadenda maxīe penitentib⁹. **T**este Leone papa
Vtilius inquit est dispendia rerū pati q̄ piculis negotiationis astrigi
Vnde si sanctorū hystorias et scripturas autenticas recensere velim⁹
paucos repimus inter sanctos istis negotiationibus intendisse aut opā
deuisse. Sed retractos fuisse vt **M**atheū zacheum. contra vero legis
mus gentiles instetisse talibus vt patz de ysmahelitis quorū cameli por
tabāt aromata resinā et stactē ī egiptū **G**en. xxvij. et d thpro et sy
done ciuitatibus maritimis maximis negotiationibus itentis quibus p̄
pheta ezechiel predicabat iteritū et subuersionē vt ptz ezechiel. xxvi
et duobus sequētibus capitulis. et dicit psal. Quomā non cognoui litte
raturā glōsā. et negotiationē. **H**ierobo in potencias dñi. vnde ubiq̄ vi
detur dissuadere Sed sanctorū patrū occupationes legimus fuisse circa
oues nutriendas agros colēdos et vineas plantandas pisces capiēdos
Vbi expectabatur fructus a deo sine deceptione proximi vt patet in ab
raham ysaac et iacob. et aplos que requirunt laborē et post ponūt oculos
ideo hec regula prima a deo data adeo prothoplasto debet semp ante ocu
los reuolui. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. **G**en. ij. et puer.
vlamo. Dicit panē ociosam nō comedit. **I**da suspectus debet uideri cui
libet panis ociosus qui caruit labore in atquirēdo. et aplos rephendit dī
ues thessalonicenses ponēs se in exemplum et dicēs **I**p̄i scitis quē ad
modum opteat imitari non quomā in quiete fuim⁹ iter vos neq̄ gra
tis manducauim⁹ panē ab aliquo sed in labore ac vatigatiōe nocte ac
die opantes ne quē vestz grauarem⁹. Et excusat se ne forte dicerēt
eū non habuisse potestatem gratis apud eos manducasse ppter opus
predicationis. vnde dicit non quasi non habuerimus potestatem sed vt
nos metip̄os formā darem⁹ vobis ad imitandum nos. **M**am et cum
essemus apud vos. hoc denūciabamus vobis quomiam si quis nō vult
opari nec manducet. **A**udiui⁹ enī inter vos quosdā ambulare ī q̄ete
nihil opantes sed curiose agentes scz et ociose. **H**īs autē qui eius mōi
sunt denūciā⁹ et obsecramus in dño ihu xpō cum silencio opātes pa
nem suū scz p̄prio labore adquisitū manducēt de laborib⁹ manuū suarū
vuentes. ij. ad thes. vlt. **P**er hoc nō excludunt filij aut heredes q̄ de

patrimonio suorum penitus licite vivere possunt. sed moderate et sobrie
Contra quod multos attemptare uidemus dilapidantes bona paterna in luxu-
 rijs et giuuijs admittar prodigi illius adolescentis. luce. xv. **U**n cōsu-
 lendum est penitus ut non supercedentem hereditatem transmittat
 ad posterum sed moderatam ut etiam filij cogantur laborare. **A**lioquin etiā
 penitus rei existunt in peccatis filiorum occasiones eis prebentes oculis et
 voluptatibus quibus multis se inuoluunt criminibus quod sepius expiuntur pun-
 tantes se bene faciuros hereditate sed gladium furiosis prebent quo se in-
 ficiant. **E**x quibus colligitur multum piculosa esse negotiatio. **P**rimo ex
 hoc quod ignorat valor rerum et quanti estimandi sint labores cure et picula.
In quorum estimatione quilibet sibi merito debet esse suspectus ut puta
 iudex in propria causa. **E**t in hoc multum piculose stant qui vendunt res apud
 multos inueniunt uenales quia talium facilius est estimatio et homines
 non sunt artati ad unum. **S**i quis vero haberet rem venalem aut offi-
 cium aut laborem non inueniunt apud alios ut sunt medici aduocati no-
 tarij apotecarij. etc. **N**on debet esse cautus ne propter necessitatem hominum
 indigentium exigat vendat aut recipiat ultra rei aut laboris valorem.
Sed forte diceret quis. **Q**uomodo se talis gerere debet ne excedat. **A**d
 hoc in omnium potest responderi de omni precio aut labore quantum valet
 ut respectus habeat ad consuetudinem loci istius aut loci iucundioris aut
 proprii laboris aut sumptuum habitum aut tempus et maxime iurorum pru-
 dencium aut sapientum qui hec habent estimare secundum rectam rationem ne in me-
 sam suam cupiditatem extendat propter alterius indigentiam. **N**am uti-
 litatem exinde secuturam uendere non potest cum illa non sit sua ut etiā
 prius tactum est. **S**ecundo piculosa est negotiatio propter diffidentiam de
 proximis que surgit ex cautelis et fraudibus omni die contingentibus propter
 quod vendentes multo carius rem exhibent quam valet et ementes minus offe-
 runt iuxta medietatem. **N**eo mendacia multa falsa interueniunt. **T**ercio
 propter inordinatum timorem damni et lucri et desiderium excessiuum ac affe-
 ctuum cito res vendendi. **E**x quibus oritur consuetudo laudandi uendenda
 et uitupandi emenda que sic occupat mentem contrahentium tempore
 contractus ut nullus respectus habeat ad deum aut ad iusticiam seu pro-
 ximi damnum. **Q**uarto est immensa sollicitudo que sic mentem angustat ut
 raro potest haberi recollectio ad deum aut ad ea que propriam respiciunt
 anime salutem. **I**nde multa necessaria salutis omittuntur. **N**on varia et cō-
 tinua occupatio circa temporalia bona et circa auariciam et etiā auaros cum
 quibus homo querelatur a quibus homo discit auariciam astutias fraudes
 sicut conuersari cum mulieribus ornatis de facili discit luxuriam et per-
 dit continentiam. **I**tem raritas pure intentionis est in negotiatoribus quia
 pauci sunt qui recte intendunt utilitatem proximorum que tamen intentio

e de necessitate merendi siue actualis siue habitualis. Omnes enim que sua sunt querunt in hoc non que dei et proximi. Sumus enim omnes membra unius corporis scilicet ecclesie secundum apostolum. Ideo necesse est si mereri aliquid velimus ut intendamus ad aliorum utilitatem secundum illud Pauli. Non querens quod mihi utile est sed magis alij. forte quereretur quis. ex quo tam pictosa est ars mercationis cur homines sic auide eam amplectentur. Et quis esset modus se regendi in ipsa homines eam innocenter seruare volenti. Ad primum dico quia auaricia maxime hodie uiget in hominibus secundum illud Jeremie a maximo usque ad minimum omnes auariciam sequuntur. Et hec ars solet multos in breui ditare. Item quia timor domini heu recessit a pluribus hominibus sic quod non timent peccare. Item quia consuetudo et multitudo hominum faciunt non horreze peccata. Item voluptates et amor preciositatis tam in cibis quam in vestibus in familia et in suppellectili et in omni abundantia rerum. Cum enim una penestica aut institoris pua aut uilia habens uedere uult equari in cibus vestibus cingulis deauratis varijs subdudijs. Etiam sericis pupulis preciosis uxori unius militis aut uxori consulis unius uult equari uxori unius comitis aut baronis aut quod maius est unius regine ut sepe cernere in magnis ciuitatibus. Quomodo non oportet fraudari meriti peiorare in emptionibus et in venditionibus ut talia possit lucrari et maritus etiam conquisitis laboribus uix potest uxoris cupiditatibus satisfacere. Et hinc est quod pene omnes superbie auaricie et voluptatis morbo laborant et intantum excecantur quod credunt ita esse debere et quasi pro lege obsequantur ex inlicita consuetudine. Cum tamen nulla consuetudo possit excusare in hijs que sunt contra rectam rationem sed solum indifferentibus neque iudicio meo et aliorum recte sciencium unquam potest recta ratio hec docere quod tanta preciositas margaritarum in carnalibus et iam preciositatis potest esse licita in infimis que uix repibilis est in supremis. Excusant qui uelint et reddunt deo de hoc rationem. In talibus multa dissimulant. nec reputant ea mala sicut reuera sunt. Ideo spiritus sanctus in ecclesia in spiritualibus et secularibus varios status ordinauit ut quilibet statum suum conseruet secundum decenciam. sic in celesti hierarchia inter ordines angelorum diuersos status instituit quos quia primus angelus excedere cupiens abiectus fuit. Sic in corpore humano diuersa membra unum alio nobiliter natura ordinauit ut unum se non superponat alijs. Si sic seruaretur inter homines multa uicia et lites apputerent. Item quia raro ad populum fit de hoc reprehensio seu informatio per predicatorum quia forte non esset audientia et irritarentur consuetudines in talibus aut quia palpare hodie uicia non reprehendunt. Et si unus zelator uirtutum cuperet de hoc loqui. Alij adulatorum populorum ac diuitum tenerent sibi oppositum et fieret scisma quod crebrius exptum est cum tamen ueritas non uult poni sub modio sed super candelabrum. Et si tales nolunt

sub spe venie consequēde audire veritatem audituri sunt eam cū rōre
pene subsecuturē. vnde quedam penestica audita est dixisse ad os ppiū
Tu os libenter vteris delicatis cibus et potibus. **Oportet** q̄ et mēaris
scz mēdēdo fraudando et iurando. si etiā addidisset. sed oportet te gra
uiter et eternaliter in igne puniri nisi condignā egeris penitentiā. **H**z
tunc huius fuit oblita. **Ex** isto eliciē q̄ hī qui mercancias suas afferunt
vel has portant de loco ad locum sub piculo et expensis ac laboribus in
immozi sunt piculo q̄ illi qui cotidie resident in vno loco in quo emūt
vendunt licet tamen frustratim carius successiue vendere possunt q̄
in cumulo emerūt ppter labores sumptus et opas quas impendunt con
seruando sedendo et temptando de emptorū aduentu alia sua negligēdo
Sed ad scdm scilicet quō posset mercator se regere vt salutem cōsequi
posset ex quo non legim⁹ eā oīno phibitā sed a doctoibz pmissam res
sponderi possit. primo q̄ talis intentionē firmā debet habere nūquā sci
enter plus obito recipe aut min⁹ dare et semp patum aīm habere ut
restituatur aut suppleatur qd maius aut min⁹ fuit. **S**i fuerit debite mfor
matus de inequalitate precij aut mercis. **I**tem diligēciā sibi possibilē
semp faciat vt sollicite pquirat verā et omniū rerū estimatiōem a prus
dentibus et q̄ non sit primus emens vel vendens sed alios pmittat et
austulter quātum et pro quanto vendiderint vel emerint. **E**t exinde lu
stum potest cape fundamētū estimatiōis rerū. **I**tem q̄ cum timore lu
crum recipiat suam rem vendendo scdm nobilitatem grauitatem et vti
litatem cure et laboris industrie sumptuū quos et quas contingit eū ha
bere vel habuisse nec non scdm magnitudinem multitudinem et p̄ciosi
tatem rerum in quibz seruit aut mīstrat hoīb. **I**tem q̄ non intantum
negociatiōis sue intendat vt negligat ea que salutis sue sunt et que sūt
de preceptis dei aut statutis ecclie. **I**tem q̄ p̄osse maneat circa veris
tatem verborū et dolum fraudem dūtet ponēs rem vendendā in ocul
emptoris dicens si placet emat aut non emat sicut rem videt nil fīlas
torie agēs. **I**tem q̄ nō itendat caristiā iducē s; sue et aliorū vtilitati des
seruire. **I**tem q̄ victum statui suo p̄porcionatum querat et eo sit con
tencus et semp quātum in eo ē aliquid de precio omniū minuat ppter se
curitatem consciencie quia securius est puū damnū i temporalibus susti
nere q̄ in aīa et sciencia ali qd peccatū pmittere hec et hīs similia sunt
signa boni mercatoris. **E**t si quis iniūis velit esse ab omni iniusticia.
Et conscienciā suā pure seruare disponat q̄ fiat in publica audiencia
populi p̄clamatio. **S**i quis esset in omni populo qui putaret se lesū
in puo vel magno p eum ratione sue mercationis veniat et doceat de
hoc p certas p̄bationes et habebit restitutionem plenā scdm iusticiā
hoc remediū docet **Jo. an.** et ceteri doctores iuris canonici de usurarijs

Et hoc documentum sumptū ē ex euāgelio de zacheo qui quadruplū se p̄miserat restituere si quē defraudasset **Luce. xix.** **Audarem?** tales si multos tales inuenirem? s; forte terra nostra non multos tales solet pturire aues cozuos uidelicet albos ut cignos apud deū tamē nihil est impossibile. vnde metuendū est illud didū oziemis sup libz numeri. **Ti** mendū est inquit xp̄ianis ne eo mō m̄trent in regnū celoz q̄ filij israel intrauerunt in terram p̄missionis quia de sex centis tribus milibz quī: gentis & quīquaginta solum duo intrauerūt in terram p̄missionis ut patet numeri. ij. **Et** eadem. xiiij. **Dicat** etiam spūs scz p̄ os dauid **De i** traturis regnū quales esse debeant. innocens inquit manibus & mūdo corde. **Qui** non accepit in vano aīam suā nec iurauit in dolo p̄xio suo. **Et** alibi qui ingreditur sine macula & opat iusticiam. **Qui** loquit veritatem in corde suo qui non egit dolū in lingua scz nec fecit proximo scz malū & obprobriū non accepit aduersus p̄ximos suos. ad nihilum de ductus est in conspectu eius malignus. timentes autem dñm gl̄ificant **Qui** iurat p̄ximo suo & non decepit qui pecuniā suā non dedit ad usura m & munera sup innocentem non accepit. **Ece** si dabis mihi mltos tales vere p̄nūciabo multos ciues iherusalem celestis futuros.

De dominis & seruis.

Sim ex doctrina aristotilis qd domi⁹ & seru⁹ correlatiua sunt que posita se ponūt & p̄empta se p̄munt habent enim mutuā m̄ter se condependenciam **Vnde** necesse ē aliqua esse que ad dñm respectu serui & aliqua que ad seruū respectu dñi p̄tinent tria in quā sunt quo ad primū. tria quo ad scdm **Quo** ad primū p̄ceptū p̄ciū & disciplina **Quo** ad scdm obediencia fidelitas & prudentia. fundamentū primi trahim⁹ ex auctoritate scrip̄e eccl̄iastici xxxij. **Cibaria** virga & onus asino. p̄mis disciplina & opus seruo p̄ p̄cepto p̄mi on⁹ scilicet inuendū p̄ p̄cio cibaria p̄ uirga disciplina hec sunt que dñs seruo teneē m̄strare s; alio nomie pro disciplina eruditio siue m̄formacio. **Quoz** triū si aliqd defuerit nō p̄fede impat dñs suo. habet enim tria dñs ut suus ei offidū debitū impleat. **Primo** on⁹ ne vacet ocio & inutilis fiat dño. **Scdo** ut in onere subsistere valeat. **Et** hoc est p̄cium siue alimentum. **Tercio** ut prudenter se i officio gerat. et hoc est disciplina siue eruditio. teneē enim quilibet legitim⁹ domin⁹ seruos suos a malis cohercere & rationem reddere de vicijis serui. **Dicente** scriptura vnicuiqz mandauit domin⁹ de p̄xio suo eccl̄iastici xvij. **Seru⁹** vero scdm aristotilem primo politicoz est organū aīatū actiūū sepatum alterius homo existēs scz p̄prius dñi quia sicut organū